

In de rijke verscheidenheid van het hedendaagse theaterlandschap kan men verschillende terreinen onderkennen, die zich polemisch tot elkaar verhouden. Zo zag ik in een paar dagen tijd *Torquato Tasso* (Het Trojaanse Paard, regie Jan Decorte) en *Belgische Cirque Belge* (NTG, regie Walter Moeremans). In beide gevallen staat men voor merkwuurlijke acteursarbeid. De opwinding en verlogenheid van Tasso wordt door Willy Thomas afstandelijk getoond, terwijl in de Gentse productie Jef Demedts met veel inleving als een zwakke, oude man aan de executiepaal sterft. Voor beide prestaties kan men bewondering voelen, terwijl men weet dat de concepten van Thomas en Demedts diametraal tegenover elkaar staan.

Demedts maakt van een code gebruik, die door vele illustere voor-

beelden vòòr hem gesanctioneerd is. Voor hem is goed acteren kunnen concurreren met Engelse collega's in het simuleren van "realistische" gebaren en gevoelens. Hij beoefent een ongerefleeteerd mimetische kunst: het nabootsen van het "gewone", het "normale" geldt als norm, begrippen die tussen aanhalingstekens moeten, daar ze op een conventie berusten, die door acteur en toeschouwer zonder nadenken, als het ware contractueel, aanvaard wordt.

Bij Willy Thomas gaat het daarentegen om iets heel anders. Nu wil men niet zich inleven, maar tonen, en dit aan de hand van gebaren die hun eigen onechtheid beklemtonen, zonder dat men nochtans afziet van de ambitie om uit te drukken, mee te delen, misschien zelfs te ontroeren. Om dit

resultaat te bereiken moet de acteur zich omscholen: hij moet andere stemmiddelen aanboren, nieuwe intonatiepatronen exploreren, een ander repertoire aan gebaren samenstellen. Thomas bezig zien is in de eerste plaats merken dat hij weigert iets te doen.

Als we dit alles even op een algemener vlak tillen, moeten we onmiddellijk stellen dat zulk een moment van weigering erg belangrijk is in het verloop van de kunst van de twintigste eeuw. Alle grote momenten van de avant-garde zijn door een reeks bewuste afwijzingen gekenmerkt. Het is dus belangrijk om even breder na te gaan welke weigeringen de dag van vandaag significant zijn en te onderzoeken tot welk tijdsbeeld zij behoren.

Het postmoderne theater

Het onverwachte genot van wie in zijn twijfels huist

Het woord 'postmodern' geeft te kennen dat iets als definitief voorbij beschouwd wordt. Wat is dat iets? En wat stellen de postmodernen in de plaats? Wat drijft hen zo vaak in een tegendraadse dialoog met klassieke teksten? Johan Thielemans tekent het profiel van een artistieke richting en beschrijft werk van The Wooster Group, Il Carrozone, Bob Wilson, Franz Marijnen, Pina Bausch, Jan Decorte, e.a.

Wanneer Demedts wankelt en zucht, wil hij een rond karakter voorstellen en op de scène aanwezig zijn als een mens. Hij stelt dan een artistieke daad, die correspondeert met de ambities van romanschrijvers zoals Bellow of Graham Greene. Hun kunstproducten pretenderen zich zeer dicht bij de ervaarbare werkelijkheid te bewegen. Zij behoren tot dat grote humanistische avontuur van het realisme: deze poging om de realiteit te grijpen door imitatie.

Als we het even bij de literatuur houden, zien we dat in de laatste twintig jaar deze ambitie van de kunstenaar om de realiteit in haar totaliteit te kunnen grijpen, sterk aan kritiek onderhevig is geweest. Deze kritiek heeft de vorm aangenomen van een reeks geschriften die hun dynamiek vonden in een lust aan afbraak. Ze verklaarden de oude sjablonen tot overjarige handigheden, die niets meer met de leefwereld van vandaag te maken hebben. Ze wilden de illusie van het "normale" ontmaskeren en tonen hoezeer dit begrip een ganse reeks van conventies, van "onwaarheden" dekte. Het was dus in eerste instantie een poging om authentiek te zijn door een valse vorm van 'authenticiteit' te weigeren.

In Amerika ging John Barth met het concept "plot" spelen, of ging Pynchon suggereren dat een verhaal een waanzinnige poging was om een patroon en dus een orde op te leggen aan een ervaring, die gekenmerkt werd

door toeval en chaos. In Italië ging Italo Calvino boeken samenstellen, die de mechanismen van bestaande boeken demonteerden, zodat de lezer leerde zien hoe de vertelmaschine werkte. Achter zulke operaties schuilt de hoop dat wanneer de lezer later terugkeert tot de teksten van een Bellow, bijvoorbeeld, de artificialiteit van 'het normale' zo zal opvallen, dat de pretentie van "echt" te zijn meteen doorgeprikt zal blijken. Met zeer veel toewijding en eindeloos geduld, gebruik makend van de meest gecompliceerde en geraffineerde kunstmiddelen, wilden de auteurs bewijzen dat de "grote" teksten van de literatuur hun status wellicht niet verdienen.

In de voorgaande zin is het woordje 'wellicht' wellicht het belangrijkste. Deze nieuwe auteurs hadden niet direct een antwoord op de gestelde vragen, maar ze vonden hun creatieve energie in het opwekken en hard maken van een radicale twijfel. Deze auteurs werden bedacht met de naam 'postmodernen'. Hierin schuilt heel duidelijk de betekenis dat er iets definitief over is. Het is filosofisch gezien de wereld van een koesterend humanisme; het is artistiek gezien de wereld van de veilige mimesis. Belangrijk is echter dat de postmoderne schrijvers nog erg nauw met dat vorige wereldbeeld verbonden blijven. Wie iets weigert, roept meteen het geweigerde op. De vraag stelt zich wat er overblijft als dat geweigerde op de schroothoop van de geschiedenis zal

terecht gekomen zijn. Zal de weigering dan nog een vitale daad blijven, of zal ze zichzelf onthullen als een leeg gebaar met slechts een beperkte historische relevantie? De weigering van en de afrekening met het voorgaande, roept onvermijdelijk de vraag op wat er op een later moment zal gebeuren. Het postmodernisme heeft nauwelijks een eigen, positief gelaat. Zijn energie put het voornamelijk uit de negatie (1).

Wat we aan de hand van de literatuur hebben duidelijk gemaakt, kunnen we ook zeer sterk ervaren in het hedendaags theater. De lezer zal begrepen hebben dat onze eerste oppositie tussen Jef Demedts en Willy Thomas een rechtstreekse illustratie van het onderwerp was: Jef Demedts behoort tot de moderne school, Willy Thomas tot de postmoderne.

Voorlopers

Essentieel lijkt me dat men in deze discussie telkens de spanning ervaart met het bestaande, of het als bestaand gedachte. Daarnaast moet men ook zien dat het hier niet gaat om een laatste nieuwe trend, maar dat, zoals elke belangrijke artistieke richting, ook het postmodernisme zijn grote voorgangers heeft. In het perspectief van het schrijven dringt zich meteen de naam van Beckett op. Zijn schrijven was een zich afwenden van het bestaande. Hij drukte niet alleen een perspectiefloze en ironisch-ondergra-